

ЕРАЛЕ
МАГАЗИН,
ЈУЛ

2018

ФОКУС У ЈУЛУ:
ОБРАЗОВАЊЕ У
ЗАТВОРУ

Садржај

6 начина да се
затвореницима у
Европи побољша
приступ образовању..3

ЕРАLE LongReads:
Како саградити дом
од успеха – разговор
о затворском
позоришту с
директорком Hannele
Martikainen.....9

Процена вештина:
кључ за обезбеђивање
значајних и
прилагођених
образовних прилика
иза решетака15

Креативност као
покретач
образовања20

ДРАГЕ ЕРАЛЕ КОЛЕГЕ,

У јулу смо се бавили темом образовања у затвору. За то времесунационалнитимовиза подршку и заједница на EPALЕ објавили велики број инспиративних студија случаја, чланака, извештаја и других материјала.

[Погледајте кратак преглед тематског фокуса у јулу који је припремио Andrew McCoshan, тематски координатор на EPALЕ платформи.](#)

6 НАЧИНА ДА СЕ ЗАТВОРЕНИЦИМА У ЕВРОПИ ПОБОЉША ПРИСТУП ОБРАЗОВАЊУ

Блог чланак је преузет са платформе.

Аутор је [Andrew McCoshan](#).

Линк ка оригиналном чланку:

<https://ec.europa.eu/epale/node/71004>.

Др Пол Даунс (Paul Downes), са Универзитета у Даблину у Ирској даје критички осврт на начин на који можемо превазићи препреке које се налазе на путу побољшања образовања затвореника у Европи.

Постоји јасна политика и правни основ за унапређење образовања затвореника у Европи. Они потичу од [Европских затворских правила \(спољни линк\)](#) – нове верзије коју је усвојио Комитет министара 2006. године – као и од значајне мере коју је Европски савет предузео како би препознао затворенике као кључну циљну групу за целоживотно учење.

У Европским затворским правилима, која чине групу општих стандарда, наводи се да:

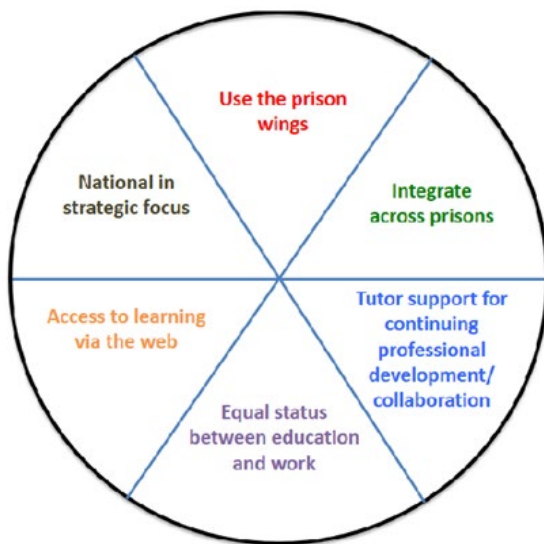
- 28.1 Сваки затвор мора настојати да свим затвореницима обезбеди приступ образовним програмима који су у највећој могућој мери свеобухватни и испуњавају њихове индивидуалне потребе, истовремено узимајући у обзир и њихова стремљења.

[Резолуција Савета Европске уније о обновљеној европској стратегији за образовање одраслих \(2011.\)](#) под насловом „Унапређење правичности, друштвене кохезије и активног грађанства кроз образовање одраслих“ позива државе чланице да се усредсреде на:

- „Бављење образовним потребама(...) људи који су искључени из процеса учења, попут оних у (...) затворима, и пружањем адекватне подршке тим људима у виду смерница“ (текст у курзиву обележио аутор).

Ово је прва Резолуција Савета Европске уније у области целоживотног учења која експлицитно укључује затворенике у опсег релевантних циљних група кроз призму друштвене кохезије и активног грађанства.

Па ипак, упркос овој политици и правној позадини, приступ затворском образовању може осујетити читава лепеза препрека – препрека које би се могле превазићи уз довољну институционалну посвећеност и посвећеност државних политика. На слици испод је приказано шест начина за побољшање затворског образовања:

1. КОРИШЋЕЊЕ ЗАТВОРСКИХ ОБЈЕКАТА ОПШТЕ НАМЕНЕ У ОБРАЗОВНЕ СВРХЕ

У многим земљама све присутни проблем пренатрпаности затвора представља препреку за образовање; пренатрпаност озбиљно нарушава расположивост простора и мотивацију за учење. Један од приступа је коришћење затворских „крила“ – објеката где су затвореници смештени – у својству образовних центара, а не само једне засебне образовне целине. То може помоћи не само у смислу рада у ограниченом затворском простору, већ и у смислу појаве великог броја пропратних позитивних ефеката повезаних са ширењем образовања у институционалној култури затвора.

Важно је нагласити да таква поставка не замењује засебно образовно место у затвору, већ га допуњава. Улога интеракције затвореника важна је за подизање мотивације за укључивање

и учествовање у целоживотном учењу и мора се много боље структурно развити у затворима многих европских земаља.

2. ИНТЕГРАЦИЈА ПРИЛИКА ЗА УЧЕЊЕ ШИРОМ ЗАТВОРСКИХ УСТАНОВА

Још један кључни проблем који утиче на прилике за учење није само превремено пуштање затвореника, већ и премештај у други затвор. Ова образовна препрека се јасно може превазићи путем приступа интеграције прилика за учење широм затворских установа, као и између затворских и домаћих образовних установа. Укратко, усредсређенији интензивни курсеви могу функционалније одговорити на потребе чланова затворске популације који могу стећи услове за пуштање.

3. РАЗВОЈ САРАДЊЕ ИЗМЕЂУ НАСТАВНИКА

Практични проблем налажења наставног особља представља потешкоћу у неким земљама. Ова потешкоћа се махом односи на ниво зарада за држање наставе у затвору. Не постоји много доказа о стручном развоју и подршци наставницима који раде у затворима држава чланица Европске уније. Потребан је кључан потез да би се прешло са изолованог приступа појединачних наставника или татора, на приступ који подразумева сарадњу наставника; ово је нарочито важно у контексту затворског образовања који има своје специфичне услове. Развој добре праксе сектора затворског образовања захтева такву сарадњу међу наставницима.

4. ИЗЈЕДНАЧАВАЊЕ СТАТУСА ОБРАЗОВАЊА И РАДА ЗА ЗАТВОРЕНИКЕ

Истакнуте потешкоће затворског образовања обухватају и

препреке које се огледају у ставовима особља и медија, као и чињеницу да се врата затвора закључавају тако да затвореници не могу да присуствују часовима у одређеним тренуцима. У неким земљама постоји спорна политика која подразумева да затвореници који изаберу да користе своје време за образовање пре него за рад у затвору губе приходе. Овим се, чини се, крше Европска затворска правила (тачка 28.4): „Образовање не сме имати нижи статус од рада у оквиру затворског режима, а затвореницима се због образовања не смеју укидати финансијске и било које друге привилегије“.

5. ИЗНАЛАЖЕЊЕ МОГУЋНОСТИ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА

Чини се да безбедносни разлози представљају свеприсутну препреку образовању на даљину и учењу путем интернета у добром делу европских земаља. И док су разлози за ограничавање комуникације затвореника са спољним светом очигледни, мора бити технолошки могуће да се осмисле програми који омогућавају ограничену спољну комуникацију и приступ кључним аспектима интернета за образовање затвореника на даљину. Овакав технолошки развој мора бити приоритетан широм затворских установа Европске уније – оно што се приказује као технолошки проблем у ствари је пре недостатак политичке воље да се приступи одговарајућој технологији која би омогућила ограничену спољну комуникацију.

6. СТРАТЕШКИ ФОКУС ЗАТВОРСКОГ ОБРАЗОВАЊА

Јасно је да код великог броја држава чланица Европске уније затворском образовању недостаје стратешки фокус ради интервенције на државном нивоу – оваква маргинализација

затворског образовања у доношењу стратешких политика везаних за образовање и целоживотно учење у неким земљама Европске уније представља занемаривање које се мора променити.

Овај блог чланак заснива се на европској студији која је обухватила 12 земаља, а спроведена је поводом књиге др Пола Даунса под називом „[Пристап образовању у Европи: оквир и стратегија за промену система \(Access to education in Europe: A framework and agenda for system change\)](#) ([спољни линк](#)). Шта мислите, на које још препреке треба обратити пажњу? На који још начин можемо побољшати образовне прилике за затворенике у вашој земљи?

[Др Пол Даунс \(спољни линк\)](#) директор је Центра за уклањање недостатака у образовању и ванредни професор педагогије (психологије) на Универзитету у Даблину у Ирској.

ec.europa.eu/epale

EPALE LONGREADS: КАКО САГРАДИТИ ДОМ ОД УСПЕХА – РАЗГОВОР О ЗАТВОРСКОМ ПОЗОРИШТУ С ДИРЕКТОРКОМ HANNELE MARTIKAINEN

Блог чланак је преузет са платформе.

Аутор је [Markus Palmén](#).

Линк ка оригиналном чланку:

<https://ec.europa.eu/epale/node/72164>.

Учествовање и успешност у позоришној продукцији може бити револуционарно искуство за затвореника, уверена је Ханел Мартикаинен, искусна директорка затворског позоришта. Предуслов за такав успех је процес изградње посвећености који се креће стрмом узлазном путањом.

„Верујем да већина затвореника нема дом. Не говорим физички о кући или дому из детињства. Мислим на интензиван осећај недостатка дома у животу који их је и довео у тај положај.“

Директорка позоришта **Ханел Мартикаинен** већ десет година ради са затвореницима на пројектима затворског позоришта. Иако првобитно није уопште намеравала да сагради каријеру повезану с примењеном драмском уметношћу, директорка сада предводи затворске позоришне ствараоце у родној Финској. Након што је прихватила једнократни режисерски ангажман у затвору још пре десет година, успела је да састави изузетан портфолио позоришних изведби у затворима – и да разуме процесе учења који затворско позориште чине моћним средством рехабилитације и учења.

„Затвореници немају дом, али наш посао може да им обезбеди дом“, наставила је. „Када по први пут успете у нечему, добијете осећај да имате дом коме увек можете да се вратите“.

Директорка позоришта Ханел Мартикаинен ради као режисер са затвореницима на затворским позоришним пројектима више од десет година. Слика: Јука Котканен

ПОЗОРИШТЕ ГРАДИ ВЕШТИНЕ ПРИМЕНЉИВЕ У ДРУШТВУ

Затворско позориште представља групу затвореника добровољаца који имају пробе и изводе драму или позоришни комад под вођством позоришних стручњака. Такви пројекти су често јавно финансирани и подразумева се да се одвијају у тесној сарадњи с казнено-поправним органима. Мартикаинен ради са затворским позориштем [NGO Taittuo \(спољни линк\)](#), које подржава Финска агенција за кривичне санкције.

Ханел Мартикаинен је тренутно поново усред пробе, овог пута са затвореницима из затвора са затвореним смештајним јединицама који се налази у источном делу Финске. Затвореници пишу сопствени сценарио који се заснива на финским народним бајкама. Тема: сеоске луде. Премијера је заказана за септембар. Од свих облика рехабилитације и учења затвореника, шта је то због чега Мартикаинен сматра позориште смисленим?

„Сарадња, комуникација и способност прављења компромиса су камен темељац позоришта. Свако ко је укључен у позоришну продукцију неизбежно се суочава с овим темама, које у случају затвореника представљају важне применљиве вештине за грађански живот“, каже директорка.

Ове вештине затвореницима не падају с неба. Оне захтевају посвећеност затвореника – драмских уметника читавој продукцији, што заузврат захтева усвајање поверења – а то је нешто са чим осуђеници могу имати проблема. Срећом, и то је вештина која се може вежбати – обнављати.

„Зауметнички процес кључна је и храброст да се поднесе неуспех. То се све своди на учење кроз рад. У овом смислу подржавам **Џона Дјуија (John Dewey)** и његове идеје о искуственом учењу“, додаје Мартикаинен.

ПРОМЕЊЕНА СЛИКА О СЕБИ

Сарадња, комуникација, поверење – све су то вештине које утиру пут успешном поновном укључивању у друштво након боравка у затвору. Међутим, према искуству Мартикааиен, утицај драмске уметности је још интензивнији.

Мартикааиен је по својим изведбама увидела колико затвореници дефинишу себе према недостацима из прошлости. Многи имају ментални склоп који им поручује: „не могу, нисам способан, не знам како.“ Процес пробе једног комада има за циљ да покаже да, ако си упоран у нечему, то ће на крају дати резултате. Неспособност се постепено претвара у способност ако је посвећеност затвореника чврста. Све то доводи до промењене слике затвореника о себи.

МЕТОДА ТРИ ВРСТЕ ПОСВЕЋЕНОСТИ

Мартикааиен ради уз помоћ методе коју зове „три врсте посвећености“. На почетку се Мартикааиен бави појединцем – сваким појединцем у групи. То је први корак.

„Морам да нађушим ком глумцу је потребна емотивна подршка, ког треба мало погурати, а коме недостају техничке вештине на бини. Режицер увек у том смислу мора бити педагог.“

Кад изгради поверење на почетку, Мартикааиен се посвећује читавој групи. То је други корак.

„Негујем тимски дух, штитим групу као целину и откривам шта је групи потребно за развој дате изведбе.“

Трећи корак следи тик пре него што се подигне завеса на премијери.

„У коначној фази посвећујем се публици. У том тренутку тражим од затвореника – глумаца да дорасту изазову и не изневере публику. Све муке које смо имали остају у прошлости, а сад је време за представу!“

Кроз ова три корака гради се посвећеност потребна за успешан процес – а коначно и успешно извођење. А успешно извођење може обезбедити дом ономе ко га нема.

МНОГА ЛИЦА ЕВРОПСКИХ ЗАТВОРСКИХ ПОЗОРИШТА

Затворско позориште може се посматрати као део спектра затворског образовања, с обзиром на његове рехабилитационе и реформационе циљеве. Горе описани случај из Финске само је један пример европског затворског позоришта разних облика и приступа.

Затворско позориште постоји у многим европским земљама (спољни линк), а програми Европске уније као што су Сократ, Леонардо, Грунтовић, а потом и Еразмус + представљају важне програме путем којих се финансирају уметничке активности у затворима.

„Метода затворског позоришта умногоме варира у Европи, а осећам да је та област веома развијена,“ тврди Ханел Мартикаинен.

„Оно по чему се моје изведбе благо разликују од оних на европским колеџима је то што смо ми, колико сам ја упозната, једини који су напустили затворске зидове и донели наше изведбе у права позоришта.“

Према речима Мартикаинен, напуштање затвора је важан аспект рехабилитације. Она тврди да је извођење у грађанском окружењу нарочито важно за затворенике јер представља начин да се суоче са срамотом и стигмом која прати затворску казну – да их шири заједница примети и да прихвати осећај срамоте, да би га на крају и превазишли.

ЗАТВОРСКЕ ПОЗОРИШНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ШИРОМ ЕВРОПЕ

- Велика Британија је развила затворску позоришну сцену уз помоћ разних активних група и организација као што су TiPP (спољни линк), Geese Theatre Company (спољни линк) и Clean Break (спољни линк). За информације о утицају уметничких пројеката у затвору корисно је посетити библиотеку доказа (спољни линк) британске мреже кровних организација за уметнике у окружењу кривичног правосуђа (спољни линк).
- Затворска позоришна група Aufbruch из Немачке недавно је извела оперу у сарадњи са студентима факултета музичких уметности (спољни линк). Труппа Aufbruch такође је направила кратак преглед добрих пракси за затворско позориште (спољни линк) у оквиру једног европског пројекта.
- Затворски позоришни пројекти у Италији привукли су пажњу медија у тој земљи, уз, рецимо, бивше чланове Мафије који су се окушали као глумци на даскама које живот значе. Пример групе која ради са затвореницима је и пројекат Teatro dei Venti (спољни линк).
- Teatro Yeses (спољни линк) из Шпаније већ деценијама ради са женским затвореницима у Мадриду.

ДА ЛИ СТЕ ЧУЛИ ЗА НЕКЕ ДРУГЕ ПРОЈЕКТЕ ЗАТВОРСКОГ ОБРАЗОВАЊА ИЛИ БИЛИ УКЉУЧЕНИ У НЕКИ ОД ЊИХ? ПОДЕЛИТЕ СА НАМА СВОЈУ ПРИЧУ У КОМЕНТАРИМА ИСПОД!

[Markus Palmen](#) је новинар, писац, продуцент аудиовизуелних садржаја и хонорарац. Од августа 2017. године ради као Тематски координатор за спровођење политика на EPALE платформи. Маркус је осам година радио као оперативни и главни уредник [Европског часописа о целоживотном учењу \(European Lifelong Learning Magazine\)](#).

ПРОЦЕНА ВЕШТИНА: КЉУЧ ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ЗНАЧАЈНИХ И ПРИЛАГОЂЕНИХ ОБРАЗОВНИХ ПРИЛИКА ИЗ РЕШЕТАКА

Блог чланак је преузет са платформе.

Аутор је [Georgios Karaiskos](#).

Линк ка оригиналном чланку:

<https://ec.europa.eu/epale/node/72645>.

[Georgios Karaiskos](#), пројектни асистент Европске асоцијације за образовање одраслих (ЕАЕА) говори о важности процене вештина и потреба затвореника да би затворско образовање било што делотворније.

ОДЛУЧУЈУЋИ КОРАК КА ЛИЧНОМ И ПРОФЕСИОНАЛНОМ РАЗВОЈУ

У оквиру акције [Европске агенде за нове вештине](#) под називом [Путеви унапређења вештина: Нове прилике за одрасле](#), процена вештина представља први одлучујући корак који одрасли са ниским нивоом вештина морају да предузму да би приступили акцији Путеви унапређења вештина и обезбедили више образовних прилика.

Поступак процењивања одраслима са ниским нивоом вештина може омогућити прилику да дефинишу постојеће вештине и потребе за њиховим усавршавањем. Овај процес дефинисања од изузетне је вредности за обезбеђивање прилагођених образовних прилика појединцима и помоћ у преласку на други корак приступа у три фазе:

1. Процена вештина
2. Прилагођена понуда образовања
3. Валидација и признавање претходног учења

Важно је имати у виду да се вештине сматрају кључном вредношћу личног и професионалног развоја сваког човека, а не само оних којима је потребно усавршавање. Из овог разлога процена вештина се сматра почетном тачком одраслих са ниским нивоом вештина на путу ка бољој будућности.

Затвореници су циљна група која се уклапа у горе наведени опис и хитно јој је потребна процена вештина и делотворније образовне могућности.

ДОДАТА ВРЕДНОСТ ПРОЦЕНЕ ВЕШТИНА У ОКВИРУ ЗАТВОРСКОГ ОБРАЗОВАЊА

[Студија Програма за међународну процену компетенција одраслих\(PIAACstudy\)\(\[спољни линк\]\(#\)\)](#), која се бави затвореницима у САД и која је тренутно једина упоређива студија на ову тему,

потврђује нагађања да затворску популацију одликује мања словна и нумеричка писменост у односу на општу популацију. Ово сазнање даље потврђује горе наведени аргумент о хитној потреби за већим бројем образовних прилика и проценом вештина у оквиру затворских установа.

[Препоруке Савета Европе о образовању у затвору \(спољни линк\)](#)

из 1989. године препознају важност обезбеђивања широког спектра образовних прилика у оквиру затвора, уз посебан осврт на област словне писмености. У складу с овим препорукама, затворско образовање би требало да тежи развоју читавог појединца, узимајући у обзир њихову друштвену, економску и културолошку позадину. Процена вештина је моћно средство које затвореницима може пружити изузетно делотворне и прилагођене програме.

Према [Извештају о затворском образовању и обуци у Европи](#) који је саставио ГНК за Европску комисију 2013. године, само је 3-5% затворске популације широм ЕУ-27 квалификовано за високо образовање, а проценат затвореника који превремено напусте школу висок је у многим земљама. Оваква стварност утиче на изгледе затвореника у смислу личног и професионалног развоја након пуштања. Обезбеђивање основног образовања повезаног с вештинама (словна и нумеричка писменост) и струковна обука могу одговорити на изазов овакве стварности. Обезбеђене образовне могућности треба да испуне појединачне потребе и узму у обзир тежње затвореника, јер, како је наведено у [Европским затворским правилима](#):

„Сваки затвор мора настојати да свим затвореницима обезбеди приступ образовним програмима који су у највећој могућој мери свеобухватни и испуњавају њихове индивидуалне потребе, истовремено узимајући у обзир и њихова стремљења.“

Из те перспективе, постаје очито да процену вештина и потреба пре понуде могућности образовних прилика у затвору не треба посматрати као могућност, већ нужност.

ПЛАНИРАЊЕ БУДУЋНОСТИ

Широм континента настало је неколико иницијатива с циљем развоја процене вештина у оквиру затворских установа, али и даље постоји фрагментираност и недостатак колективног приступа. Како је истакнуто у [Извештају о затворском образовању и обуци у Европи](#) који је саставио ГНК, земље као што су Шпанија и Ирска развиле су стандардизоване пакете за процену и програме за индивидуалне третмане. Међутим, у извештају се такође наводи да број одраслих затвореника који учествује у образовању и обуци у већини земаља остаје веома низак. То се може приписати разним факторима, укључујући и чињеницу да се понуђени предмети не поклапају са интересима затвореника, што је сазнање које још једном указује на потребу процене вештина и потреба међу затвореницима.

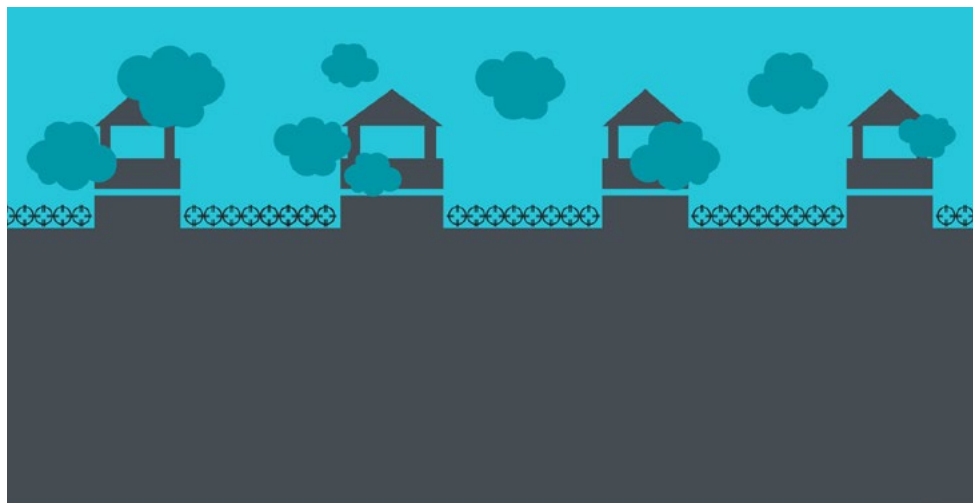
Програми Европске уније подржали су широк спектар пројеката који се односе на затворско образовање и обуку и дошло је до појаве нових напора да се олакша сарадња и поделе искуства и сазнања. Неки од многих иновативних пројеката који предвиђају бољу будућност затворског образовања и процене вештина су следећи:

- [Foriner \(спољни линк\)](#) – овај пројекат има за циљ да страним затвореницима у Европској унији обезбеди приступ квалитативним, незахтевним и провереним образовним приликама.
- Акредитација претходног (искуственог) учења у затворском окружењу образовног партнерства Грунтвиг имала је за циљ да препозна факторе који осујећују развој акредитације претходног искуственог учења у затворима.
- [Skills4freedom \(спољни линк\)](#) – овај пројекат је усредсређен на развој трансверзалних вештина.
- [SkillHUBS \(спољни линк\)](#) – пројекат има за циљ развој модела транснационалног саветовања и обуке за затворенике путем давања приоритета процени вештина и потреба.

Усредсређивањем на процену вештина и потреба дајемо примат појединцу и на тај начин максимално искоришћавамо трансформативну моћ учења. Како је Стивен Тајрел (Steven Tyrell) – добитник награде „Фестивал учења 2017.“ и бивши затвореник из Велике Британије – [истакао \(спољни линк\)](#) поводом свог искуства са затворским образовањем:

„Много сам учио и преиспитивао свој живот и своја очекивања од живота.“

[Георгиос Караискос](#) је пројектни асистент Европске асоцијације за образовање одраслих (ЕАЕА). Има диплому Универзитета у Солуну у Грчкој из области филозофије и педагогије, као и мастер диплому Универзитета у Глазгову из области образовања одраслих. Као професор са лиценцом истински га занима инклузивно образовање и верује у трансформативну моћ учења.

КРЕАТИВНОСТ КАО ПОКРЕТАЧ ОБРАЗОВАЊА

Приредио: EPALE национални тим за подршку у Србији

Организација [Центар за рехабилитацију имажинацијом](#) истражује како уметност, књижевност и позоришна игра делују на процес ресоцијализације и рехабилитације и да ли га и како мењају. Они спроводе књижевне и позоришне пројекте са маргинализованим групама са циљем да средствима уметничког исказа (драмски текст, редитељско посредовање и игром глумаца) доведе појединца до неких важних сазнања о себи: сопственим могућностима, настојањима, идентитету и месту у друштву.

У оквиру месечне теме [Образовање затвореника](#) представљамо вам њихов рад кроз разговор са Дубравком Радусиновић, чланицом стручног тима Центра и водитељком радионица.

Опишите нам како изгледа ваш рад.

Колегиница Марина Ковачевић и моја маленкост заједно већ годинама у српским затворима радимо на развоју и примени нових модела рехабилитације и ресоцијализације који комбинују уметност и психотерапију. Бавимо се драмским процесом и различитим активностима психосоцијалне подршке у неколико различитих затвора у земљи, и са женама и са мушкарцима који су на издржавању казне затвора. Последњи пројекат у женском затвору који је реализован под покровитељством мисије ОЕБС-а у Србији и Индијске амбасаде дао је прилику женама на издржавању казне затвора да се прикључе активностима креативног писања и социјалне терапије, као и вежбању јоге и медитације. Активности су биле усмерене на развој социјалних и емотивних вештина и подстицање креативности. Поред тога што су биле усмерене да се сусретну са собом, заокруживање драмског процеса кроз постављање и извођење представе омогућава и јединствен начин да се сусретну са заједницом.

Водили смо се теоријским поставкама театра и психотерапије, али смо првенствено усмерени на то да наше вештине и искуство буду у служби потреба људи са којима радимо. Искористили смо јаке стране свих особа у тиму и видели како то све користи контексту где смо, тако да рад на сваком пројекту има неких својих специфичности.

Како бисте описали везу образовања и поменутих активности?

Писање и пролазак кроз драмски процес од идеје до извођења представе омогућава индиректан развој неких општих вештина, као и тзв. меких вештина, првенствено вештина комуникације и рада у тиму. На пример, дешава се да у програм буду укључени људи који не желе да сарађују, имају конфликт, а онда током рада схвате да имају заједнички циљ и постану добри партнери на сцени. Такође, развијају и доста аматерских уметничких вештина и верујем да би неки од њих могли да раде у неком аматерском позоришту. Ако се гледа процес рехабилитације и ресоцијализације на нивоу уклапања у социјалну средину, са овим искуством њима постаје јасније да поседују неке вештине и где могу да их примене. Имали смо примере да су се неки пронашли у писању, а да су неки наставили да вежбају јогу и да размишљају да буду инструктори.

Опишите нам укратко ток активности.

Прво се кроз низ радионица бавимо креативним писањем, у почетку са задатом темом. Касније је, можда и услед других активности психосоцијалне подршке, главна тема била везана за личне садржаје тј. личне приче. Кроз уоквиравање тих личних садржаја кристалисао се материјал за представу што је на крају један мозаик различитих прича са једном централном причом која је постављена на сцену. У процесу писања се освешћују различите поруке, како индивидуалне, тако и породичне и друштвене, а извођење омогућава да се заокружи процес и да се тиме комплетира круг и стекне увид у испреплетане одговорности за комплексне животне ситуације које могу да доведу до насиља и извршења злочина.

Које сте све промене приметили на крају овог процеса?

Приметили смо различите индивидуалне промене, првенствено на нивоу повећаног самопоуздања у сопствене вештине, затим превазилажење сопствених баријера у схватању тога шта могу (нпр. "нећу моћи да причам пред другима"). Неки су мењали и своје уобичајене обрасце понашања – постајали су укљученији у рад у групи, али и у свакодневној комуникацији. Код већине је била подстакнута креативност – у једном тренутку смо имали и хиперпродукцију садржаја. Поред личних промена, важно је да истакнемо да долази и до промене у заједници јер добијају прилику да себе представе на другачији начин, а и остали могу да их примете због онога у чему су успешни, нпр. добро су нешто написали, одглумили. Процес је заокружен тек када се прикаже представа, када се отвори простор за дијалог у заједници. Представа коју помињемо у овом тексту је изведена пред другим осуђеницама и ту је било жена које су први пут имале прилику да виде представу, а уследила је и веома занимљива дискусија.

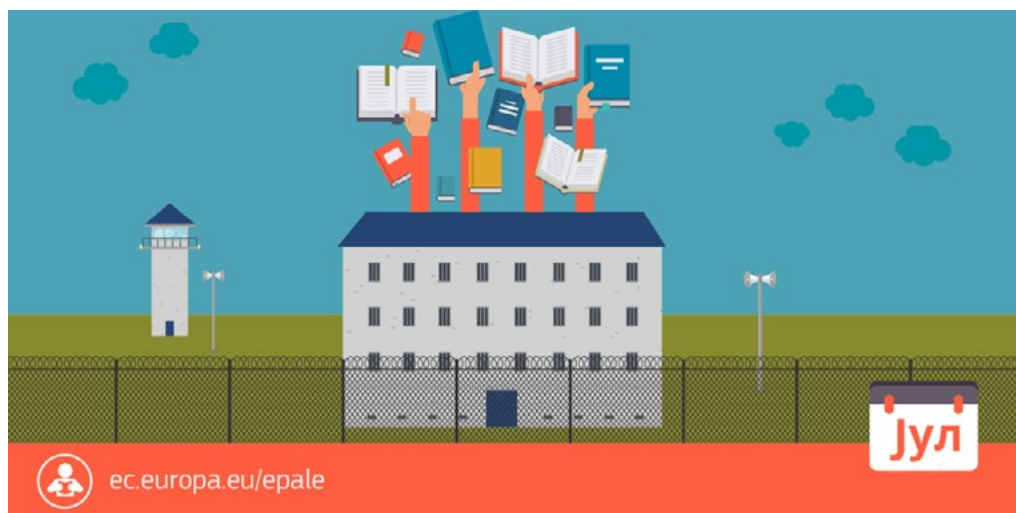
Шта бисте истакли као неке посебне карактеристике рада које помажу стицање вештина и драмски процес у целини?

Процес рада је организован тако да могу да искусе поверење у своје способности и моћ. Очекивали су да им кажемо како и шта да раде, а ми смо им враћали одговорност, а самим тим и моћ кроз подсећање да смо ми само фацилитатори процеса и да је на њима да донесу коначне одлуке по питању тога шта се приказује и како. Истовремено, видели су да и ми доста учимо од њих, да и нас мењају њихова искуства и како, уопштено говорећи, њихова трауматична искуства могу да буду од користи другима – да можемо да покажемо да постоји нека друга опција, да може да се изађе из круга насиља на различите начине.

Шта бисте издвојили из вашег искуства као смернице за практичаре који раде или би желели да раде у затворима?

Рад јесте изазован али људи који воле изазов рада са рањивим

групама могу доста тога да пронађу. Рад није лак јер се не бавимо лаким причама, ради се често са људима које је отписало и друштво и чланови породице. Али, самим тим је и промена веома моћна и делује мотивишуће, у смислу да ако они могу да промене нешто, свакако да и ти можеш у свом животу. Веома је важно да показујемо сараднички однос, да уважавамо њихово искуство и њих као особе које имају вредност. Ипак, важно је имати јасно дефинисане границе, врло јасно рећи које понашање није адекватно. То су људи који нису навикли да неко улаже у њих и када виде да приступаш из позиције равноправности и саосећајности и да си спреман да им нешто даш, углавном назад добијеш захвалност. Од практичара се захтева да буде прилагодљив и у смислу садржаја и начина рада јер су појединци врло јасни у томе шта неће да раде. У зависности од теме рада, важно је и имати на уму да може да дође до секундарне трауматизације, стога треба пратити себе и обезбедити себи подршку, нпр. разговоре са колегама.

ERASME NACIONALNI TIM ZA PODRŠKU
FONDACIJA TEMPUS,
RUŽE JOVANOVIĆ 27A,
11000 BEOGRAD
+381 11 33 42 430
ADULT-EDUCATION@TEMPUS.AC.RS
WWW.ERASMUSPLUS.RS